

УДК 101.1(08)
Ф 56

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Факультету суспільно-гуманітарних наук
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 9 від 24.05.2023)*

Редакційна колегія:

*Александрова О.С. – доктор філософських наук, професор
Горбань О.В. – доктор філософських наук, професор
Додонов Р.О. – доктор філософських наук, професор
Колінько М.В. – доктор філософських наук, доцент
Ломачинська І.М. – доктор філософських наук, професор
Остащук І.Б. – доктор філософських наук, професор
Филипович Л.О. – доктор філософських наук, професор*

Ф 56 **Київські філософські студії-2023** : Матеріали VI Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 19 травня 2023 р.) : тези доповідей / за заг. ред. проф. Р.О. Додонova. – Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. – 420 с.

Збірка містить тези доповідей і виступів учасників VI Міжнародної наукової конференції «Київські філософські студії», яка відбулася в Київському університеті імені Бориса Грінченка 19 травня 2023 року. У поданих матеріалах висвітлено широке коло актуальних проблем сучасної гуманітаристики в умовах війни, зокрема таких її галузей як філософія міста, історія філософії, соціальна та політична філософія, філософія культури, етика, естетика, релігієзнавство, філософія освіти тощо.

Збірку адресовано науковцям, викладачам вищої школи, аспірантам, докторантам, студентам, усім, хто цікавиться розвитком філософської думки. Відповідальність за грамотність, науковий і літературний зміст, достовірність фактів і посилань несуть автори тез.

<i>Тетяна Гаврилюк.</i> ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРАВОСЛАВ'Я В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ	292
<i>Ольга Король.</i> ДУХОВНЕ ТА СВІТСЬКЕ В ІКОННОМУ ОБРАЗІ КОЗАЦЬКОЇ ПОКРОВИ	297
<i>Олексій Кравчук, Іван Остащук.</i> ПРИСЯГА КОРОЛЯ ЧАРЛЬЗА III ЩОДО БЕЗПЕКИ ЦЕРКВИ ШОТЛАНДІЇ	302
<i>Ганна Кулагіна-Стадніченко.</i> РЕЛІГІЙНИЙ ДІАЛОГ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ	307
<i>Дмитро Любчик.</i> ОСМИСЛЕННЯ ФЕНОМЕНУ СМЕРТНОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ТРАДИЦІЇ	311
<i>Ольга Недавнія.</i> ПРОБЛЕМАТИКА ВІЙНИ В КАТЕХИЗМІ КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ	314
<i>Павло Павленко.</i> ПРОТЕСТАНТИЗМ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	318
<i>Даніїл Палій.</i> ДРЕВО ГНОЗИСУ: ГНОСТИЧНИЙ ДУАЛІЗМ У РЕЛІГІЄЗНАВЧИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ ЙОАНА КУЛІАНУ	323
<i>Віктор Ужва.</i> ПАСТИРСЬКА МІСІЯ КАПЕЛАНСТВА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	327
<i>Людмила Филипович, Оксана Горкуша.</i> УКРАЇНСЬКА ГУМАНІТАРИСТИКА В СИТУАЦІЇ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ: ЗАВДАННЯ АКАДЕМІЧНОГО РЕЛІГІЄЗНАВСТВА	331
<i>Владислав Харченко.</i> ДУХОВНА КУЛЬТУРА ЛЮТЕРАНСТВА ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	340
<i>Світлана Хрипко, Олеся Столярчук.</i> ПОКЛИКАННЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН (САКРАЛЬНЕ VS РАЦІОНАЛЬНЕ)	344
<i>Ярослав Ювсечко.</i> НОВІТНІ РЕЛІГІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ	359

СЕКЦІЯ VI.

Філософія освіти та сучасний освітологічний дискурс

<i>Аміна Болотаєва.</i> СПОРТИВНО-РЕКРЕАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ТУРБОТА ПРО СЕБЕ	364
<i>Олена Бутенко.</i> РОЛЬ РУХЛИВИХ ІГОР У ВИХОВАННІ САМОСТІЙНОСТІ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	366
<i>Олександр Горбань.</i> ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СЕРЕДОВИЩА ЦІННОСТЕЙ УНІВЕРСИТЕТУ	369

Література

1. Степовик Д. Історія української ікони Х-XX століть. 2-ге вид. К.: Либідь, 2004. 440 с.
2. Косів Р. Інтерпретація іконографії Покрову Богородиці у творчості риботицьких майстрів 1680-1740-х років. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Мистецтвознавство*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2018. № 2 (Вип. 39). С. 207-214.
3. Бугера І. Настінний живопис 70-х рр. ХІХ ст. північного трансепту Троїцького собору м. Чернігова в контексті загальнономистецьких процесів того часу. *Сіверянський літопис*. 2022.
4. Піщанська В.М. «Захисна тема» козацького мистецтва. *Культура народів Причорномор'я*. 2012. № 219. С. 154-157.
5. Яценко Л.І. Українська ікона кінця ХVІІ – початку ХХ століття у зібранні Дніпр
6. Суховарова-Жорнова О. Історичні постаті в українському іконописі та церковних портретах ХVІІ-ХVІІІ ст. *Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики*: Зб. наук. праць. 2005. Число 12. С. 255-279.

Олексій Кравчук

доктор юридичних наук, професор,
професор Національного технічного університету
«КПІ імені Ігоря Сікорського»,
суддя Вищого антикорупційного суду,

Іван Остащук

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії та релігієзнавства
Факультету суспільно-гуманітарних наук
Київського університету імені Бориса Грінченка

ПРИСЯГА КОРОЛЯ ЧАРЛЬЗА ІІІ ЩОДО БЕЗПЕКИ ЦЕРКВИ ШОТЛАНДІЇ

Однією з головних світових подій 2022-2023 років є зміна глави Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії і королівств

Співдружності після відходу до вічності Королеви Єлизавети II 8 вересня 2022 р. Правління Короля Чарльза III почалося з моменту смерті його матері, проте легітимізація нового глави держави є доволі тривалою. Особливе місце у ній посідають кілька присяг, що мають виразний релігійний аспект, виражаючи стандарти верховенства права й виконуючи роль аксіологічної парадигми [2, с.115; 3, с.358]. Після повномасштабного російського вторгнення королівська родина, як і весь народ Сполученого Королівства, проявляють себе як партнери і друзі України, тому висвітлення одного з аспектів конституційного права Великої Британії становитиме актуальність у плані знайомства з особливостями самобутньої правової системи Сполученого Королівства в його історично сформованих зв'язках із релігійними конфесіями, зокрема з Церквою Шотландії.

У нашій розвідці ставимо за *мету* проаналізувати одну із присяг британського монарха – Присягу щодо безпеки Церкви Шотландії, зокрема її правовий та релігійний аспекти в парадигмі конституційної монархії.

Британський монарх у розлогій за часом конституційній процедурі вступу на посаду складає одну традиційну і три нормативні присяги, а саме: 1) традиційна (не передбачена законодавством) особиста декларація на першому засіданні Таємної ради; 2) присяга щодо безпеки Церкви Шотландії (Шотландська присяга); 3) Декларація про вступ; 4) Коронаційна присяга [1, с. 84].

Протягом 24 годин після смерті глави держави парламент скликається для того, щоб парламентарі склали нові присяги вірності [5, VI]. Прокламація нового монарха проводиться на засіданні Таємної ради невідкладно після смерті попереднього монарха – як правило, наступного дня. Прокламація – це перша частина засідання Таємної ради, яка в цій ролі також має назву Рада зі вступу (англ. *Accession Council*), на якій новий монарх не присутній. Переважно одразу після першої йде друга частина засідання Таємної ради (Ради зі вступу), на якій присутній вже новий монарх і на якій відбувається складання перших двох присяг – особистої (не регламентованої законодавством) декларації та Шотландської присяги (ця друга частина вважається першим засіданням Таємної ради вже нового Короля) [10].

Прокламація нового Короля Сполученого Королівства Чарльза III 10 вересня 2022 р. вперше в історії була публічною і транслювалася в прямому ефірі [8]. Присутніми були таємні радники, діючі та колишні міністри, прем'єр-міністри, вище духовенство Церкви Англії. На початку зібрання депутат від консервативної партії Пенні Мордаунт зачитала коротке

Секція V. Аналітика релігійних процесів

повідомлення про смерть Єлизавети II. Сам новий монарх не був присутній у залі, де зачитувалася офіційна Прокламація його правління, яку зачитав представник Таємної ради, закінчуючи її словами «Боже, бережи Короля» (англ. *God Save the King*), що вголос повторили всі присутні. Зачитану прокламацію першими підписали принц Уельський Вільям (спадкоємець британського трону), королева-консорт Каміла, лорд-президент Таємної ради, прем'єр-міністр Ліз Трасс, архієпископи Кентерберійський та Йоркський і кілька посадовців. Також були проголошені необхідні офіційні розпорядження Таємної ради – щодо офіційного проголошення на площах міст і публікації Прокламації Короля Чарльза III в пресі. Усі члени Таємної ради були запрошені підписати Прокламацію нового Короля дещо пізніше – після проголошення особистої декларації Чарльзом III та складання ним Шотландської присяги.

На другій частині засідання Таємної ради 10 вересня 2022 р. в тронній залі суверен проголосив Декларацію, в якій, зокрема, на початку згадав блаженної пам'яті спочилу Королеву з молитовним сподіванням про милосердя Боже для її душі.

Складання Шотландської присяги нового суверена відбувалося одразу після проголошення Декларації. Розпочавши словами: «*Я розумію, що закон вимагає, щоби я при вступі до Корони прийняв і підписав Присягу щодо безпеки Церкви Шотландії, я готовий зробити це при цій першій можливості*», Король виголосив Шотландську присягу, стоячи за трибуною та піднявши праву руку вгору, тримаючи на рівні ділянки серця невеликого формату Біблію в темно-синій палітурці [4] – як засвідчення своїх слів перед Богом. Імовірно, це було видання Біблії короля Якова, яка є офіційним перекладом для Церкви Англії та займає виняткове місце в розвитку англійської мови й культури. Символізм цього полягає ще й у тому, що король Англії та Шотландії Яків I (1566-1625) був представником шотландської династії Стюартів та першим королем, що об'єднав англійську та шотландську корони (з 1603 р. до смерті в 1625 р.).

Процитуємо проголошений текст Шотландської присяги: «Я, Чарльз Третій, милістю Божою Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії та інших Моїх Королівств і Територій, Король, Захисник Віри, щиро обіцяю та клянусь, що буду непорушно підтримувати та зберігати домовленості щодо правдивої протестантської релігії, як це встановлено законами, прийнятими в Шотландії на захист правових вимог, і, зокрема, Актом під назвою “Акт про захист Правління Протестантської Релігії та

Пресвітеріанської Церкви», а також Актами, прийнятими Парламентом обох королівств для Союзу обох Королівств разом з Урядом, Служінням, Дисципліною, Правами та Привілеями Церкви Шотландії. Так допоможи мені Боже» [7].

Після цього новий Король підписав за столом два примірники тексту Шотландської присяги великого формату (як документи в попередні століття), а зачитував з аркушів звичайного вигляду. Свої підписи поставили і кілька свідків, першими серед яких були принц Уельський Вільям (спадкоємець британського трону) і королева-консорт Каміла [8]. Під час присяги щодо безпеки Церкви Шотландії були присутні її представники. Ця церква є повністю самоврядною: керується на місцевому рівні церковними сесіями, на рівні регіонального округу – пресвітеріями, а на національному рівні – Генеральною асамблеєю. Монарха на Генеральній асамблеї Церкви Шотландії представляє номінований представник, щоправда, лише як спостерігач [9]. Отже, «суверен Сполученого Королівства до сьогодні своїм авторитетом підтримує національну Церкву Шотландії. Якщо в Церкві Англії суверен є Верховним правителем, відповідно до чого всі основні офіційні релігійні урочистості відбуваються за її обрядом, зокрема і присяга під час коронації, то Церква Шотландії, можна сказати, є другою за важливістю та підтримкою правлячого Британського Дому» [1, 80].

Отже, 10 вересня 2022 р. було перше засідання Таємної ради на чолі з Королем Чарльзом III, на якому він проголосив особисту декларацію та Шотландську присягу.

Інститут влади у Сполученому Королівстві побудований таким чином, що легітимізація одного монарха відбувається у часі прощання з попереднім сувереном (за винятком ситуації добровільного зречення від трону), що виразно показує неперервність традиції інститутів державної влади.

Шотландська присяга (присяга щодо безпеки Церкви Шотландії), хоча й засвідчує обов'язок підтримувати привілеї Церкви Шотландії, що на перший погляд є суто релігійною справою, – чи не найбільше від інших присяг згадує про юридичні питання: про приписаний не просто законом, а конкретним законом (актом парламенту) обов'язок монарха підтримувати такі привілеї. Прикметно, що відповідний закон, згаданий у присязі, прийнятий ще на початку XVIII ст., зобов'язав усіх наступних британських монархів скласти таку присягу й надавати відповідну підтримку Церкві Шотландії. Відповідний обов'язок міститься в основі історичної події створення в XVIII ст. Великої Британії – як союзної держави двох королівств

– Англії та Шотландії. Сьогодні, в умовах широко розвинутої демократії і плюралізму в Сполученому Королівстві, цей обов'язок не був забутий як суто історична традиція, а суворе виконання сувереном покладеного давнім (але чинним) законом обов'язку підкреслює наступність влади і те, що вона ґрунтується на законах. Шотландська присяга є першою обов'язковою присягою, яку за законом складає британський суверен.

Література

1. Кравчук О., Остащук І. Аксіологія присяг британського монарха. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. Випуск 43. С. 77-86.
2. Кравчук О., Остащук І. Присяги судових юристів в Україні. *Zeszyt Naukowy Prac Ukrainoznawczych*, Gorzów Wielkopolski. 2022. № 8. С. 115-141.
3. Кравчук О. О., Остащук І. Б. 2022. *Судова символіка*: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 528 с.
4. Charles III swears oath in historic televised proclamation ceremony. *BBC*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1ffUWacNiuc>
5. Morris B. *Inauguration a New Reign: Planning for Accession and Coronation*. London: The Constitution Unit, University College London, 2018. 42 p.
6. His Majesty The King's Declaration. The official web site of the British Royal Family. URL: <https://www.royal.uk/his-majesty-kings-declaration>
7. His Majesty The King's Oath relating to the Church of Scotland. The official web site of the British Royal Family. URL: <https://www.royal.uk/his-majesty-kings-oath-relating-security-church-scotland>
8. King Charles III officially proclaimed Britain's new monarch in accession ceremony. ABC News. 2022. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=2euG5Y3ByZc>
9. King Charles vows to protect the security of the Church of Scotland. The Church of Scotland. 2022. URL: <https://www.churchofscotland.org.uk/news-and-events/news/2022/articles/king-charles-vows-to-protect-the-security-of-the-church-of-scotland>
10. The Accession Council. The Privy Council Office. 2022. URL: <https://privycouncil.independent.gov.uk/privy-council/the-accession-council/>